

Uvod v književnost

Branje

Je **proces**, ki vključuje tri dejavnike:

- ♦ branje
- ♦ besedilo
- ♦ njuno medsebojno delovanje (interakcija)

Na vse tri dejavnike vpliva **družba** in njena prepričanja.

Bralna uspešnost spodbuja k branju, bralec napreduje, **neuspešnost** pa ima obratni učinek, ki povzroča bralno nepismenost.

Pomen besedila je subjektiven. Vsak bralec ima svoj **literarni okus** in **interes**.

Beremo lahko **tiho** ali **glasno** (predvsem v šoli - šolska interpretacija).

O branju **se pogovarjamo** - izražamo svoje misli, čustva, jih primerjamo z drugimi ... V pogovor vključimo tudi *komentiranje, opredeljevanje* (za, proti), *vrednotenje* (doživljajsko, etično in estetsko utemeljevanje opredelitev) in *aktualizacijo* (delo z današnjega stališča).

Beremo z različnimi nameni - za zabavo, iščemo informacije ...

Poznamo tudi *literarno branje*, ki nam omogoči, da delo razčlemimo, o njem razmišljamo, pišemo in govorimo.

Literarna teorija

Književnost in literatura sta izraza za **besedno umetnost**. Literatura ima širši pomen, pomeni vse, kar je napisano. Za besedno umetnost uporabljamo tudi izraz **leposlovje** ali **beletristika**. Umetniška dela nastajajo iz besed oz. jezika. V **neumetnostnih** besedilih prevladuje spoznavna vloga, v **umetnostnih** pa *estetska* (ugodje ob lepem), opazimo pa tudi *etično* (moralne vrednote) in *spoznavno*. Ravnovesje teh vlog ustvarja umetniško strukturo.

Umetniško besedilo ima naslednje **značilnosti**:

- ◆ *večpomenskost*
- ◆ *trajnost umetniške vrednosti*
- ◆ *izmišljenost*
- ◆ *estetskost*

Književne vrste in zvrsti

Oblika/ zvrst	Lirika	Epika	Dramatika
Poezija	sonet, haiku	ep, balada	tragedija, komedija
Proza	pesem v prozi	roman, novela	tragedija, komedija

Lirika (lira, gr. glasbilo)

Lirski subjekt (namišljeni govorec pesmi) v sedanjosti izpoveduje svoje občutje, čustva, razmišljanje, razpoloženje ...

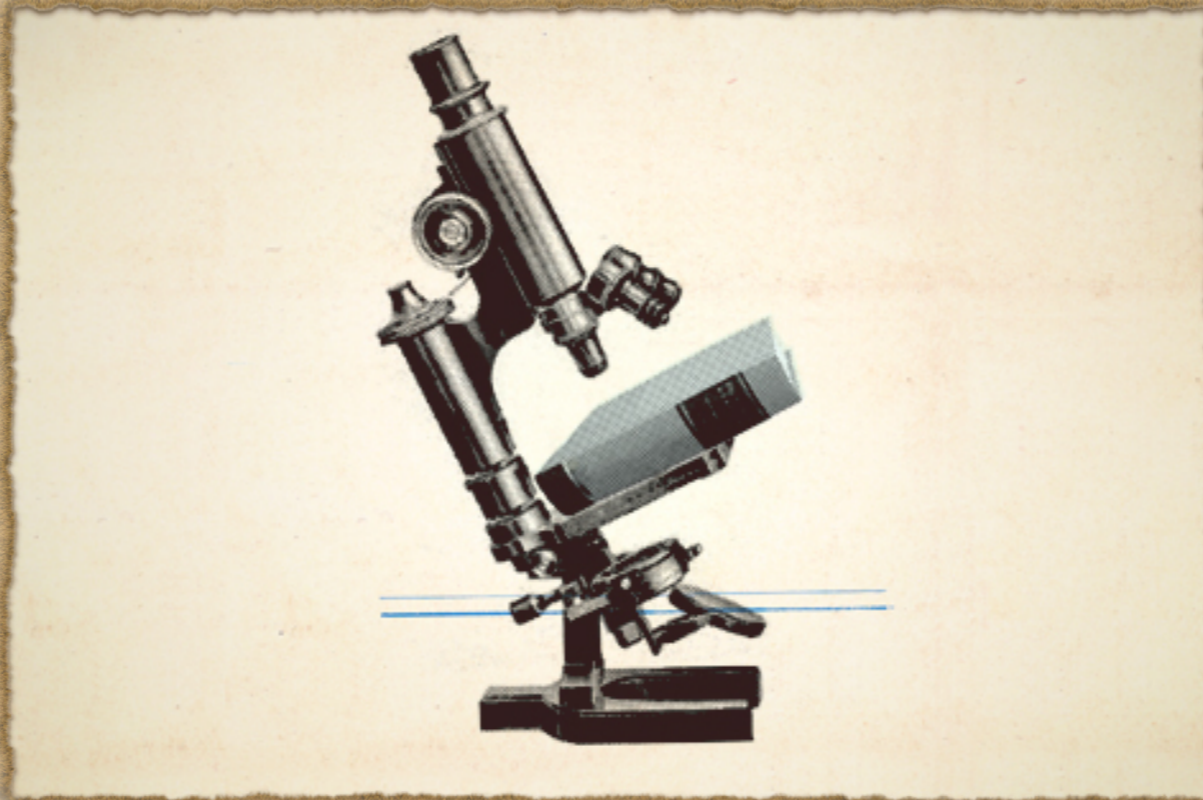
Epika (pripovedništvo)

Navadno v prozi. Pripovedovalec pripoveduje o preteklih dogodkih, ki jih je sam doživel ali je o njih slišal od drugih.

Dramatika

Dela so namenjena uprozoritvi, ki pred gledalca postavlja dogajanje v sedanjosti. V njej delujejo ena (monodrama) ali več oseb. Značilen je dvogovor ali dialog.

Sestava književnega dela

V delu lahko opazujemo **obliko** (kako je nekaj povedano) in **vsebino** (kaj je povedano). Oblika in vsebina sta tako prepleteni, da ju lahko ločimo le v teoriji. Raje govorimo o **notranji** in **zunanj** **zgradbi** literarnega dela ter **slogu**.

Književno delo

Notranja zgradba

- ♦ **snov**
je del resničnega ali izmišljenega sveta, ki ga avtor oblikuje po svoje
- ♦ **motiv (glavni, stranski, vodilni, simbol)**
je vsebinska enota, npr. oseba, bitje, dogodek ...
- ♦ **teme**
o čem/kom delo govori
- ♦ **ideja**
sporočilo, teza
- ♦ **zgodba/dogajalna zgradba**
sintetična ali analitična tehnika
- ♦ **subjekt**
lirski, epski ali dramski navidezni govorec
- ♦ **osebe**
glavne in stranske, posredna in neposredna karakterizacija
- ♦ **dog. prostor**
- ♦ **pripovedovalec, perspektiva**
vsevedni, osebni, prvo-, drugo-, tretjeosebni
- ♦ **dog. čas**

Zunanja zgradba

- ♦ **naslovje**
- ♦ **geslo ali moto**
- ♦ **razčlenjenost besedila**
- ♦ **povezanost v vence ali cikle**
- ♦ **prolog in epilog**
- ♦ **glavno in stransko besedilo**

Slog

- ♦ **glasovne figure**
rima, asonanca, aliteracija, onomatopoeja, anafora, epifora, ritem ...
- ♦ **besedne figure**
metafora, metonimija, sinekdoha, komparacija, okrasni pridevek, stiliziranje ...
- ♦ **stavčne figure**
ponavljanje, inverzija, brezvezje, mnogovezje, retorično vprašanje, vzklik, nagovor, antiteza ...
- ♦ **sredstva besedilnega sloga**
slogovni postopki, monolog, dialog, premi in polpremi govor, notranji monolog, izpoved
- ♦ **medbesedilne figure**
citat, aluzija